

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України

вул. Лютеранська, 28а, офіс 1

01024, м. Київ, Україна

тел. +38 044 290 47 37

info@feao.org.ua

www.feao.org.ua

www.facebook.com/feao.vru/

У публікації проаналізовано основні показники дохідної та витратної частин бюджетів Фонду соціального страхування до та після його злиття. Досліджено стан виконання фінансово-економічного обґрунтування в частині скорочення адміністративних видатків на 600 млн грн, у результаті якого виявлено, що кінцеву мету реорганізації фондів, визначену в законі, не було досягнуто. Також проаналізовано поточну діяльність ФСС за основними напрямками.

Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України створено в межах проекту, що імплементується консорціумом партнерів, адмініструється Вестмінстерською фундацією за демократію (WFD) та фінансується програмою «Підтримка реформи управління державними фінансами» Німецького товариства міжнародного співробітництва (GIZ) за дорученням Федерального Міністерства економічної співпраці та розвитку Німеччини (BMZ) та Міністерства Великої Британії з питань міжнародного розвитку (DfID).

Завдання Офісу полягає в посиленні ефективності та якості економічного й фінансового законодавства, яке розробляє й ухвалює Верховна Рада України, та підвищенні рівня використання наявної в Україні фінансової інформації для здійснення ефективного нагляду за діяльністю уряду.

Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук тексту необхідно отримати на пряму від власників прав.

Підготували: к. е. н., доцент Алла Іващенко.

За заг. редакцією Віктора Мазярчука.

Думки, висловлені в матеріалах авторів, необов'язково відображають точку зору ОФЕА, його працівників або представників наглядової ради.

Автори не є співробітниками, не консультують, не володіють акціями та не отримують фінансування від жодної компанії чи організації, яка мала б користь від цього матеріалу, а також жодним чином з ними не пов'язані.

© Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2019

ЗМІСТ

ВСТУП	4
1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	5
2. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	6
2.1. Аналіз дохідної частини в 2012–2018 рр.	6
2.2. Оцінка надходжень ЄСВ до фондів соціального страхування	7
2.3. Аналіз видаткової частини ФСС за 2014–2018 рр.	9
2.4. Аналіз стану скорочення адміністративних видатків після злиття фондів соціального страхування	10
3. ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ЗА НАПРЯМАМИ.....	13
3.1. Кількість професійних захворювань у галузевому та регіональному розрізах	13
3.2. Аналіз страхових нещасних випадків на виробництві у 2017–2018 рр.....	15
3.3. Страхувальники ФСС: поділ за типами та регіонами в 2017–2018 рр.....	18
3.4. Аналіз сум фінансових санкцій, отриманих ФСС.....	20
ВИСНОВКИ	23
Додаток 1.....	25

ВСТУП

У дослідженні проаналізовано діяльність Фонду соціального страхування (далі – ФСС) до та після його злиття, а також виконання фінансово-економічного обґрунтування реорганізації фондів соціального страхування щодо скорочення адміністративних видатків на 600 млн грн. У результаті виявлено, що кінцевої мети реорганізації фондів шляхом злиття досягнуто не було, а навпаки – адміністративні видатки в 2017 році порівняно зі значенням 2016 року збільшилися на 400 млн грн, у 2018 році порівняно зі значенням 2016 року – на 290 млн грн.

Проаналізовано загальні тенденції зміни видаткової та дохідної частин бюджету ФСС до та після злиття фондів у частині виконання плану. Окрім того, виділено динаміку надходжень ЄСВ та зміни рівня адміністративних видатків.

Окрім бюджету, проаналізовано основні показники діяльності Фонду соціального страхування за напрямками:

- аналіз професійних захворювань у галузевому та регіональному розрізах;
- аналіз страхових нещасних випадків;
- аналіз страхувальників ФСС;
- аналіз сум фінансових санкцій, отриманих ФСС.

1. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДІЯЛЬНОСТІ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

У 2017 році експерти ОФЕА¹ дослідили стан реформування фондів соціального страхування², а саме процес реорганізації шляхом злиття Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України (далі – ФСС з НВВПЗ) та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності (далі – ФСС з ТВП).

Фонд соціального страхування України (далі – ФСС) створено 01.01.2015 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII³ (але при цьому фактична реорганізація відбулася в IV кварталі 2018 року⁴).

Фінансовим обґрунтуванням зазначеного злиття визначено скорочення адміністративних видатків фондів на 600 млн грн⁵. Стану виконання зазначеного обґрунтування присвячено 2 розділ цього дослідження (зокрема, підрозділ 2.4).

У ході аналізу виявлено, що завдання, які виконував ФСС з ТВП (зокрема часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв підприємств, установ та організацій, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми в порядку, визначеному правлінням Фонду) та ФСС з НВВПЗ (сприяння створенню умов для відновлення здоров'я та працездатності потерпілих на виробництві від нещасних випадків; відшкодування шкоди, пов'язаної з втратою застрахованими особами заробітної плати або відповідної її частини під час виконання трудових обов'язків, надання їм соціальних послуг у зв'язку з ушкодженням здоров'я, а також у разі їх смерті здійснення страхових виплат непрацездатним членам їх сімей), не зазначені серед повноважень ФСС (детальніше див. дослідження ОФЕА²).

¹ ОФЕА – Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України.

² ОФЕА. Аналіз стану реформування фондів соціального страхування. Отримано 18 лютого 2019 року з: <https://goo.gl/bBdi54>.

³ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII. Отримано 25 березня 2019 року з: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/77-19>.

⁴ Рішення Комітету ВРУ з питань соціальної політики, зайнятості та пенсійного забезпечення до протоколу №78 від 04.10.2017 року «Про стан реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та утворення Фонду соціального страхування України». Отримано 18 лютого 2019 року з: <http://komspir.rada.gov.ua/documents/Rishennya/73630.html>.

⁵ Пояснювальна записка до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 22.12.2014 року (zareєстровано МФУ). Отримано 18 лютого 2019 року з: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53067.

2. АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ

2.1. Аналіз дохідної частини в 2012–2018 рр.

Джерела надходжень коштів до ФСС (ст. 11 ЗУ №1105-XIV⁶):

- 1) страхові внески страхувальників та застрахованих осіб;
- 2) суми фінансових санкцій, застосованих відповідно до цього закону, інших законів до підприємств, установ, організацій та фізичних осіб – підприємців за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів Фонду, штрафів за недотримання законодавства про соціальне страхування, а також суми адміністративних штрафів, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за такі порушення;
- 3) суми неприйнятих до зарахування витрат страхувальника за соціальним страхуванням;
- 4) доходи від розміщення тимчасово вільних коштів, у тому числі резерву коштів Фонду;
- 5) капіталізовані платежі, що надійшли у випадках ліквідації страхувальників у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України;
- 6) доходи від реалізації майна, придбаного за рахунок коштів Фонду;
- 7) добровільні внески та інші надходження відповідно до закону.

Загальну динаміку виконання плану доходності бюджету ФСС представлено на рис. 1.

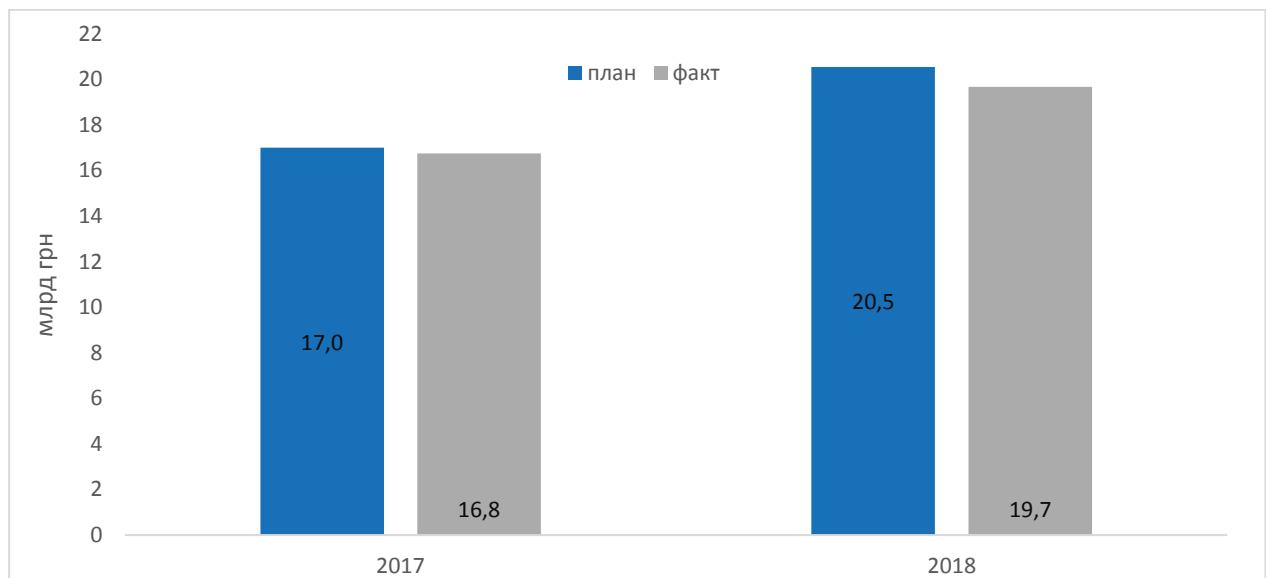

Рис. 1. Виконання плану доходів бюджету ФСС, млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року та №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року.

⁶ Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року №1105-XIV. Отримано 22 березня 2019 року з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

Рівень доходності ФСС у розглянутому періоді має тенденцію до зростання. Фактично його доходи збільшилися майже на 3 млрд грн, або 17%. При цьому характерне недовиконання плану доходів: у 2017 році його виконано на 98%, у 2018 році – 95%.

Для порівняння рівня доходності до реорганізації шляхом злиття та після на рис. 2 наведено відповідні показники .

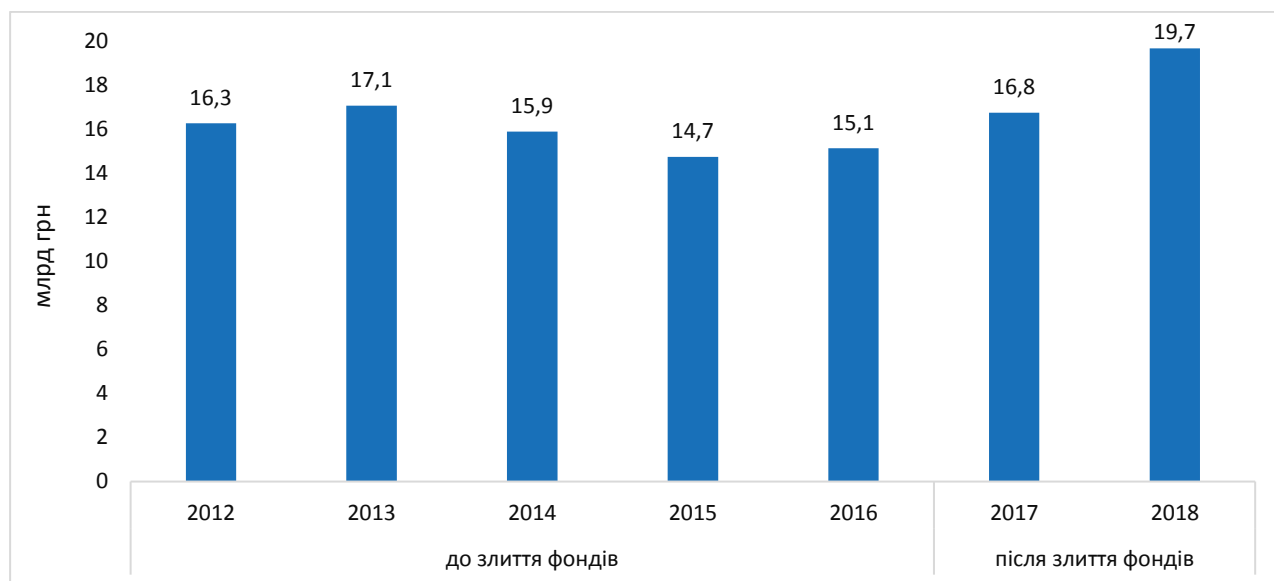

Рис. 2. Загальний рівень доходів ФСС до злиття фондів та після, млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року, №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року, №245-01-2 від 30.06.2017 року та №31-14/І-17/ЗПІ-17 від 4.07.2017 року.

Загалом спостерігається тенденція відносно сталих обсягів доходу ФСС до злиття, тобто порівняння сумарних доходів ФСС з ТВП та ФСС з НВВПЗ до злиття та доходів ФСС після злиття не показує значних коливань.

Рівень відхилення за розглянутий період у середньому становить близько 6,5% у бік збільшення або зменшення, винятком став лише 2018 рік, для якого характерне зростання на 17% порівняно з аналогічним показником 2017 року.

Окрім загального рівня доходності, важливе значення має показник надходження ЄСВ, питома вага якого в загальному обсязі доходів становить близько 98,5% серед усіх доходів ФСС. Це питання розглянуто в підрозділі 2.2.

2.2. Оцінка надходжень ЄСВ до фондів соціального страхування

Відповідно до законодавства наповнення бюджету ФСС здійснюється шляхом сплати фізичними та юридичними особами єдиного соціального внеску (далі – ЄСВ). Фонд забезпечує реалізацію завдань соціального страхування від нещасного випадку на виробництві та

професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, та у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності⁷.

Динаміку надходжень ЄСВ до ФСС представлено на рис. 3.

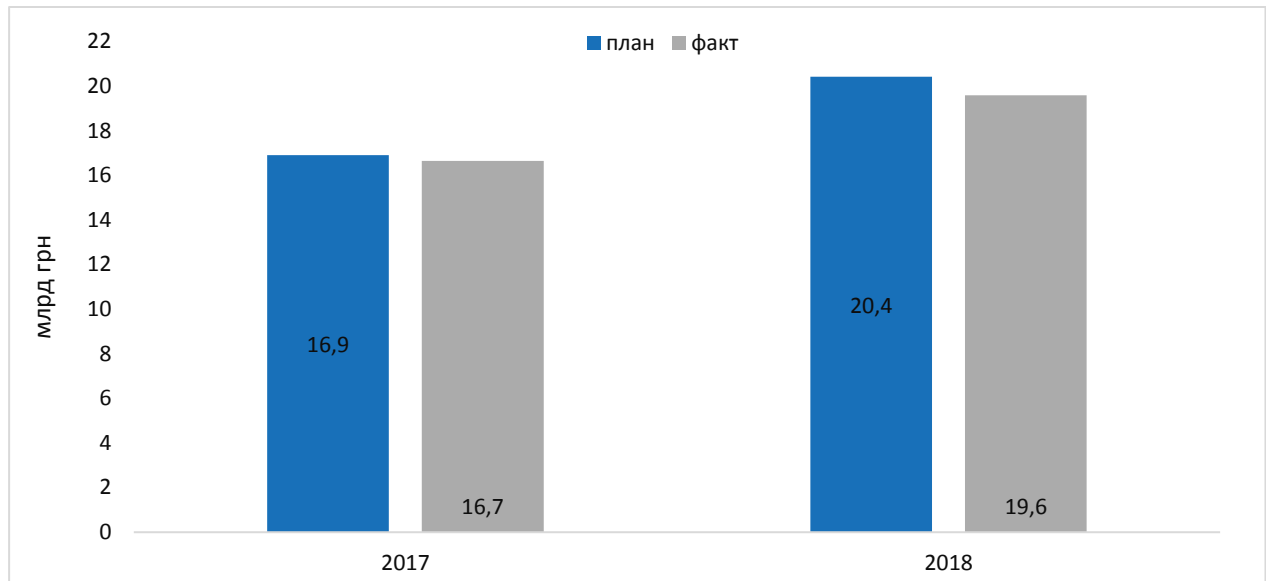

Рис. 3. Надходження ЄСВ до ФСС, млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року та №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року.

З рис. 3 можна сказати, що за період, коли ФСС уже було реорганізовано, спостерігається тенденція до невиконання плану надходжень ЄСВ – його виконано на 98,5 та 96% у 2017 та 2018 рр. відповідно. Фактично надходження ЄСВ збільшилося на 2,9 млрд грн.

Динаміку надходжень ЄСВ за період до та після злиття подано на рис. 4.

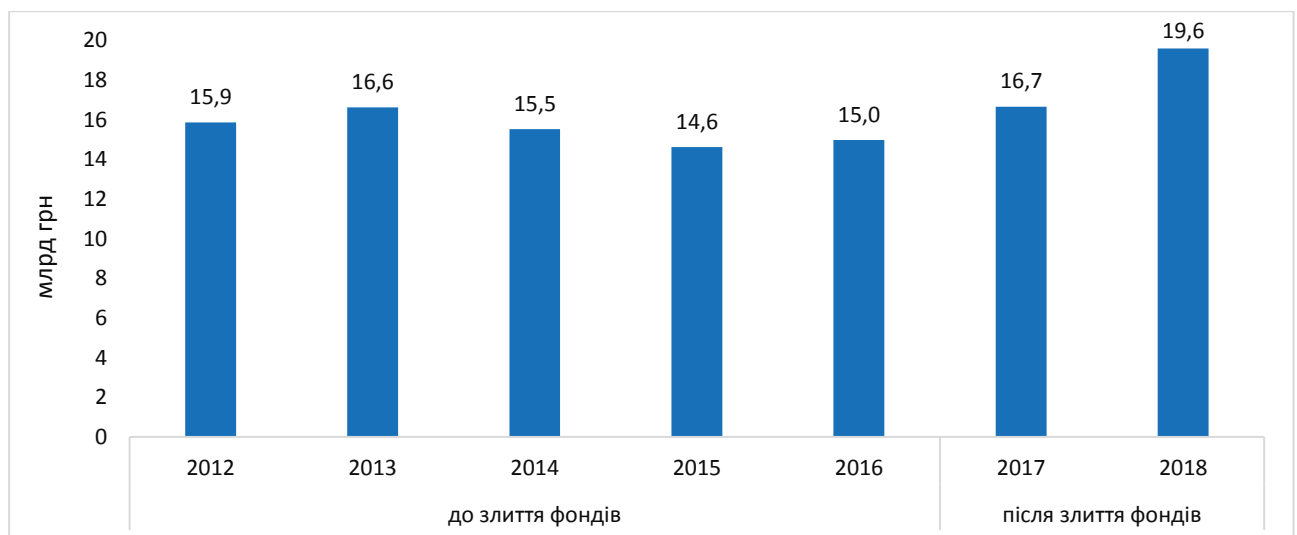

Рис. 4. Надходження ЄСВ до та після злиття фондів соціального страхування, млрд грн

⁷ Надходження до Фонду соціального страхування від ЄСВ. Отримано 25 березня 2019 року з: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/publish/article/954812;jsessionid=E60A715B21391DAF040BEF7A6470C1B5>.

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року, №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року, №245-01-2 від 30.06.2017 року та №31-14/І-17/ЗПІ-17 від 4.07.2017 року.

До злиття фондів щорічний середній рівень зміни надходжень по ЄСВ становив близько 5% у бік збільшення або зменшення, тобто були характерні незначні коливання надходжень. При цьому найменший темп приросту був характерний для 2016 року – близько 2%. Після злиття фондів у 2017 та 2018 рр. темп приросту порівняно з показником попереднього року становив 11 та 17% відповідно. Щодо абсолютного збільшення, то за 2013–2015 рр. воно становило близько 800-950 млн грн, а в 2016 році було зафіксовано найменше його значення – 350 млн грн. У 2017 та 2018 рр. збільшення становило близько 1,7 та 3 млрд грн відповідно.

Окрім доходної частини, для аналізу діяльності ФСС важливе значення має оцінка видаткової частини (підрозділ 2.3).

2.3. Аналіз видаткової частини ФСС за 2014–2018 рр.

Згідно зі ст. 11 ЗУ №1105-XIV⁸ кошти ФСС використовуються на:

- 1) виплату матеріального забезпечення, страхових виплат та надання соціальних послуг, фінансування заходів з профілактики страхових випадків, передбачених цим законом;
- 2) фінансування витрат на утримання та забезпечення діяльності Фонду, його робочих органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери його управління, розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем Фонду;
- 3) формування резерву коштів Фонду.

Окрім того, з метою забезпечення фінансової стабільності ФСС формується резерв коштів.

Видаткова частина ФСС розглянута на рис. 5.

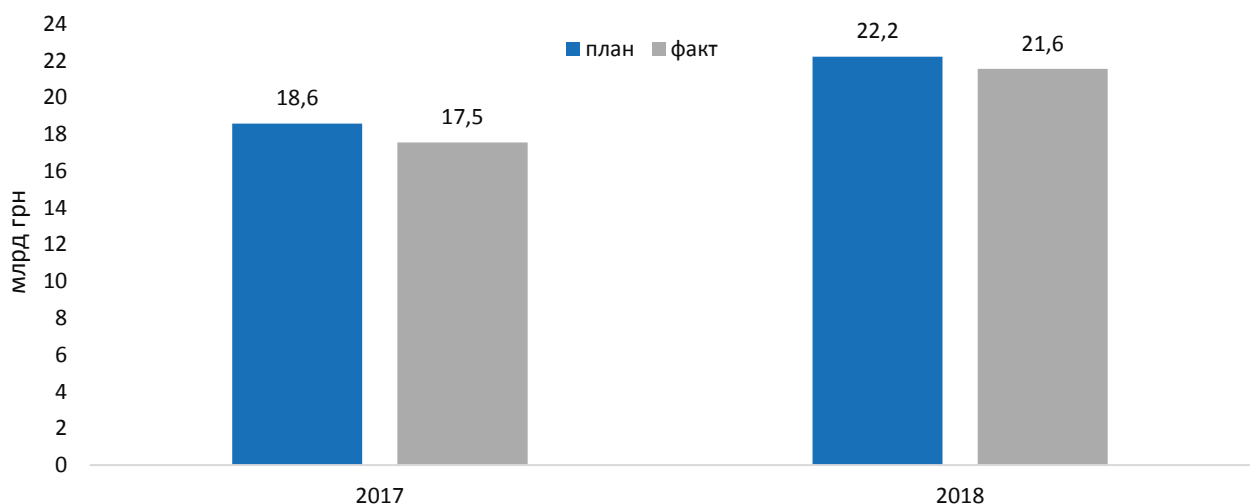

Рис. 5. Обсяг видатків ФСС у 2017–2018 рр., млрд грн

⁸ Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року №1105-XIV. Отримано 22 березня 2019 року з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року та №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року.

На рис. 5 помітне значне зростання видатків у 2018 році порівняно з показником 2017 року – на 4 млрд грн з темпом приросту майже 23%.

Окрім загального рівня видатків, необхідно проаналізувати видаткову частину до та після злиття фондів (рис. 6).

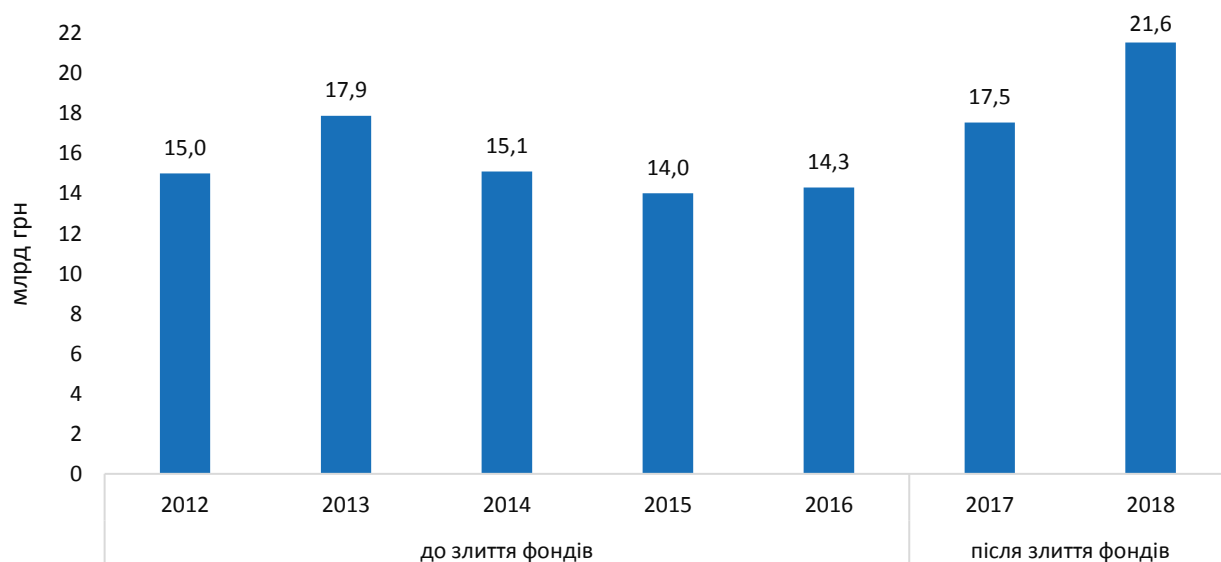

Рис. 6. Сукупна видаткова частина бюджетів фондів соціального страхування до та після злиття, 2012–2018 рр., млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запит на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року, №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року, №245-01-2 від 30.06.2017 року та №31-14/І-17/ЗПІ-17 від 04.07.2017 року.

На рис. 6 помітна тенденція підвищення видатків після злиття фондів, при цьому для 2014 та 2015 рр. було характерним зменшення видаткової частини на 2,8 та 1,1 млрд грн відповідно порівняно з показниками попередніх років. У 2016 році видатки збільшено на 0,3 млрд грн, у 2017 році – на 3,2 млрд грн, у 2018 році – на 4 млрд грн.

При цьому слід зауважити, що фінансовим обґрунтуванням реформування фондів соціального страхування стало зменшення видатків у частині адміністративних витрат, тому доцільно проаналізувати динамічні зміни саме адміністративних видатків (підрозділ 2.4).

2.4. Аналіз стану скорочення адміністративних видатків після злиття фондів соціального страхування

Видатки ФСС поділяються за напрямками на матеріальне забезпечення та соціальні послуги, страхові виплати, профілактику страхових випадків, видатки з виконання обов'язків страховика та адміністративно-господарські видатки. Скорочення саме адміністративно-господарських видатків і лягло в основу фінансово-економічного обґрунтування⁹ ухвалення

⁹ Пояснювальна записка до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 22.12.2014 року. Отримано 25 березня 2019 року з: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53067.

Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII¹⁰.

Стан виконання плану адміністративних витрат подано на рис. 7.

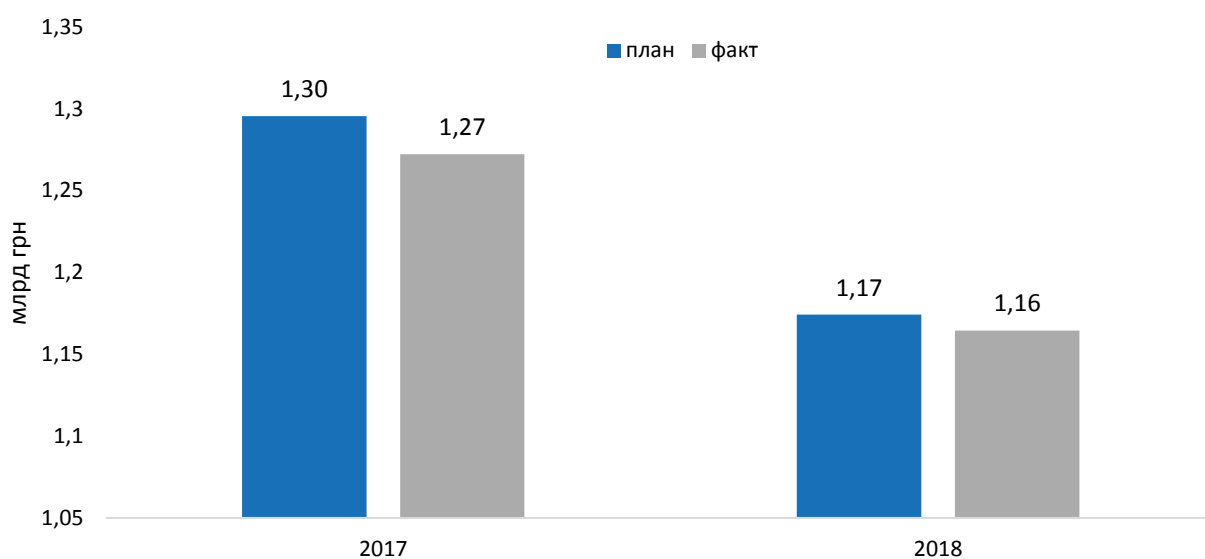

Рис. 7. Стан виконання плану адміністративних витратків ФСС у 2017–2018 рр., млрд грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року та №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року.

Дані рис. 7 свідчать, що відхилення фактичних адміністративних витратків від плану є незначними, – 230 та 97 млн грн у 2017 та 2018 рр. відповідно.

Динаміку зміни організаційно-управлінських витратків до та після реформування фондів соціального страхування розглянуто на рис. 8.

¹⁰ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII. Отримано 25 березня 2019 року з: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/77-19>.

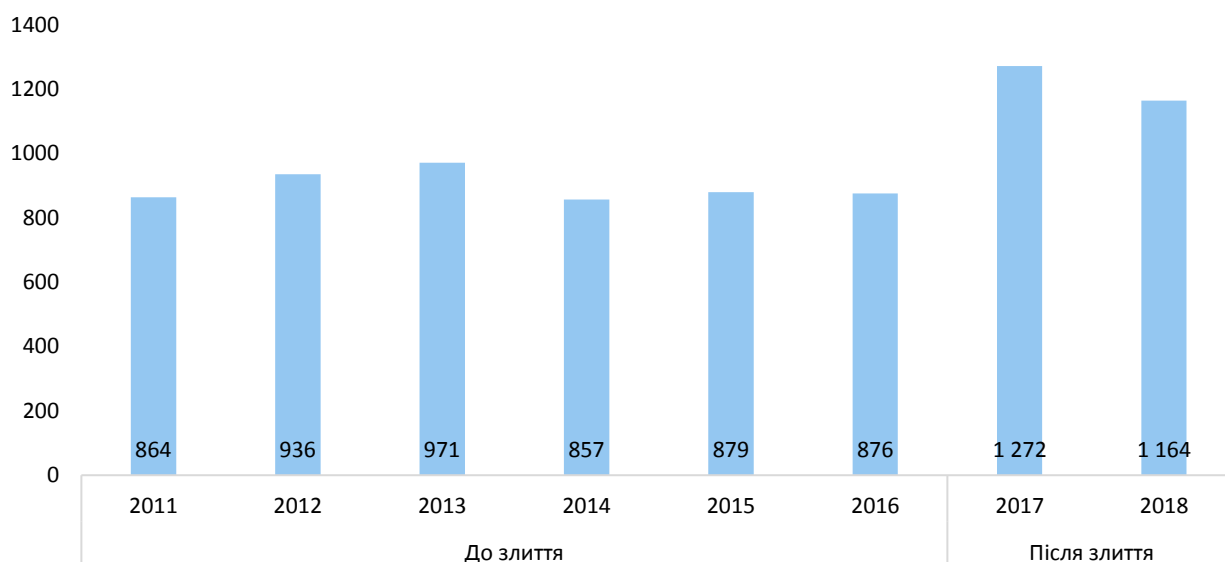

Рис. 8. Організаційно-управлінські видатки до та після злиття фондів, млн грн

Джерело: сформовано автором на основі відповідей на запити на інформацію №01/І-9-ЗПІ/10 від 11.02.2019 року, №01/І-46-ЗПІ/50 від 29.03.2019 року, №245-01-2 від 30.06.2017 року та №31-14/І-17/ЗПІ-17 від 4.07.2017 року.

Дані рис. 8 вказують на тенденцію до значного зростання адміністративних видатків після злиття фондів порівняно з аналогічними показниками до його реформування. У 2017 році порівняно зі значенням 2016 року – на 400 млн грн, у 2018 році порівняно зі значенням 2016 року – на 290 млн грн, тобто кінцеву мету фінансово-економічного обґрунтування ЗУ №77-VIII¹¹ (скорочення адміністративних видатків фондів на 600 млн грн) досягнуто не було.

Управлінсько-господарські видатки збільшилися порівняно з показниками до злиття фондів, а саме 2016 роком, – на 45% у 2017 році та 33% у 2018 році, тобто збільшення є суттєвим.

Слід окремо виділити витрати на розвиток та функціонування інформаційно-аналітичних систем ФСС, на які у 2017 та 2018 рр. припадає 30,4 та 33,5 млн грн загального бюджету. Ця стаття витрат була відсутньою в бюджетах ФСС з ТВП та ФСС з НВВПЗ.

Не зрозуміло, які саме зміни відбулися в інформаційно-аналітичній роботі ФСС після реформування фондів, оскільки на офіційному сайті відсутні будь-які аналітичні матеріали, окрім фактичної статистичної інформації. Також наразі функціонує лише один веб-сайт, а не два, як було до злиття.

У 3 розділі публікації проаналізовано поточну діяльність ФСС.

¹¹ Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII. Отримано 25 березня 2019 року з: <http://zakon5.rada.gov.ua/rada/show/77-19>.

3. ДІЯЛЬНІСТЬ ФОНДУ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ ЗА НАПРЯМАМИ

3.1. Кількість професійних захворювань у галузевому та регіональному розрізах

Оскільки фактичне реформування ФСС відбулося тільки у 2017 році, а до цього часу функціонувало два фонди – ФСС з НВВПЗ та ФСС з ТВП, то порівняльний аналіз проведено за 2017–2018 рр. На рис. 9 представлено динаміку кількості випадків виникнення професійних захворювань.

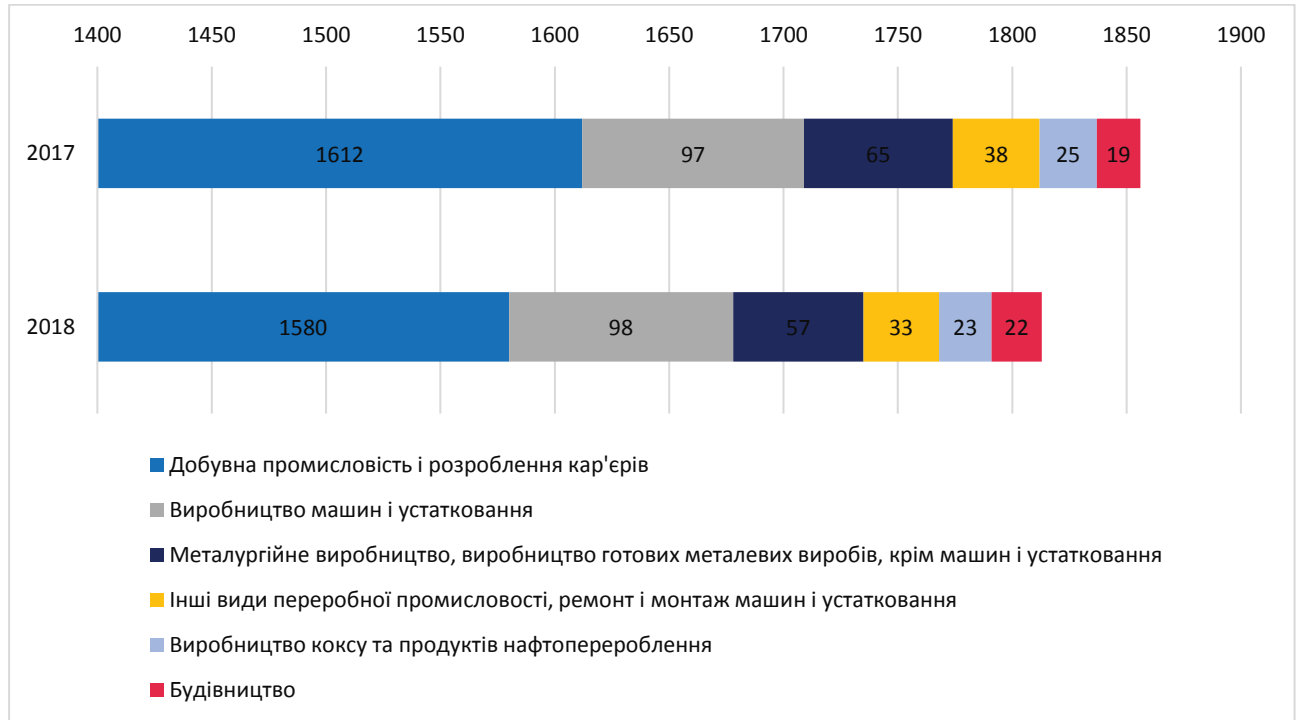

Рис. 9. Кількість випадків виникнення професійних захворювань відповідно до актів за формою П-4¹² на підприємствах різних галузей, де працювали потерпілі, од.

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-9-30І/10 від 11.02.2019 року.

Загальна кількість професійних захворювань, за якими здійснюються відповідні соціальні виплати, у 2018 році знизилася на 2,4% (або 43 випадки) порівняно з аналогічним показником 2017 року, що є позитивною тенденцією.

Щодо галузевого аналізу, то добувна промисловість та розроблення кар'єрів охоплює близько 87% питомої ваги всіх випадків професійних захворювань в 2017–2018 рр., а виробництво машин та устаткування – близько 5%, усі інші галузі – від 1 до 3% питомої ваги.

Щодо кількості професійних захворювань за даними актів за формою П-4 в регіональному розрізі, то лідирують Дніпропетровська та Львівська області (табл. 1).

¹² Форма П-4 – акт розслідування хронічного професійного захворювання (якщо таке встановлено). Джерело: ФСС. Види страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням. Отримано 18 лютого 2019 року з: <http://www.fse.gov.ua/fse/control/riv/uk/publish/article/86036;jsessionid=BA0769C8BE3AED78A2AF0B8AC812876B>.

**Кількість професійних захворювань за даними актів за формою П-4 в регіонах України,
2017–2018 рр.**

Регіон	Кількість актів щодо проф. захворювань, од.		Питома вага, %	
	2017	2018	2017	2018
АР Крим	-	-	-	-
Вінницька область	5	4	0,3%	0,2%
Волинська область	50	69	2,6%	3,7%
Дніпропетровська область	674	811	34,5%	43,2%
Донецька область	319	316	16,4%	16,8%
Житомирська область	13	18	0,7%	1,0%
Закарпатська область	0	0	0,0%	0,0%
Запорізька область	47	44	2,4%	2,3%
Івано-Франківська область	0	1	0,0%	0,1%
Київська область	2	0	0,1%	0,0%
Кіровоградська область	74	77	3,8%	4,1%
Луганська область	31	68	1,6%	3,6%
Львівська область	595	347	30,5%	18,5%
Миколаївська область	11	10	0,6%	0,5%
Одеська область	0	0	0,0%	0,0%
Полтавська область	5	3	0,3%	0,2%
Рівненська область	0	2	0,0%	0,1%
Сумська область	47	45	2,4%	2,4%
Тернопільська область	1	0	0,1%	0,0%
Харківська область	51	46	2,6%	2,4%
Херсонська область	2	1	0,1%	0,1%
Хмельницька область	1	0	0,1%	0,0%
Черкаська область	9	4	0,5%	0,2%
Чернівецька область	0	1	0,0%	0,1%
Чернігівська область	5	1	0,3%	0,1%
м. Київ	9	11	0,5%	0,6%
м. Севастополь	-	-	-	-

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-9-30І/10 від 11.02.2019 року.

На основі даних табл. 1 можна зробити висновок, що найбільше актів професійних захворювань зафіксовано в Дніпропетровській (у середньому 39% за 2017–2018 рр.), Львівській (у середньому 24,5%) та Донецькій (у середньому 16,6%) областях.

При цьому для Дніпропетровської області характерний темп приросту на рівні 20%, або 137 актів професійних захворювань, або 8,6 в.п.¹³, у загальній структурі територіального розрізу України.

Для Львівської області, навпаки, характерне зменшення – 42%, або 248 випадків професійних захворювань, що дало зменшення на 12 в.п.

¹³ В.п. – відсоткові пункти.

Для Донецької області майже не характерні зміни – близько 1% збільшення, або 3 випадки професійних захворювань, що в структурі дало збільшення на 0,4 в.п.

Інші області не мають значної питомої ваги в структурі складених актів щодо професійних захворювань, їхня частка становить від 0,05 до 1%, винятками є Сумська, Запорізька, Харківська, Луганська, Волинська та Кіровоградська області, частка яких – від 1,5 до майже 4%.

Наступний підрозділ дослідження присвячено аналізу нещасних випадків на виробництві.

3.2. Аналіз страхових нещасних випадків на виробництві у 2017–2018 рр.

На рис. 10 представлено кількість страхових нещасних випадків на виробництві по Україні.

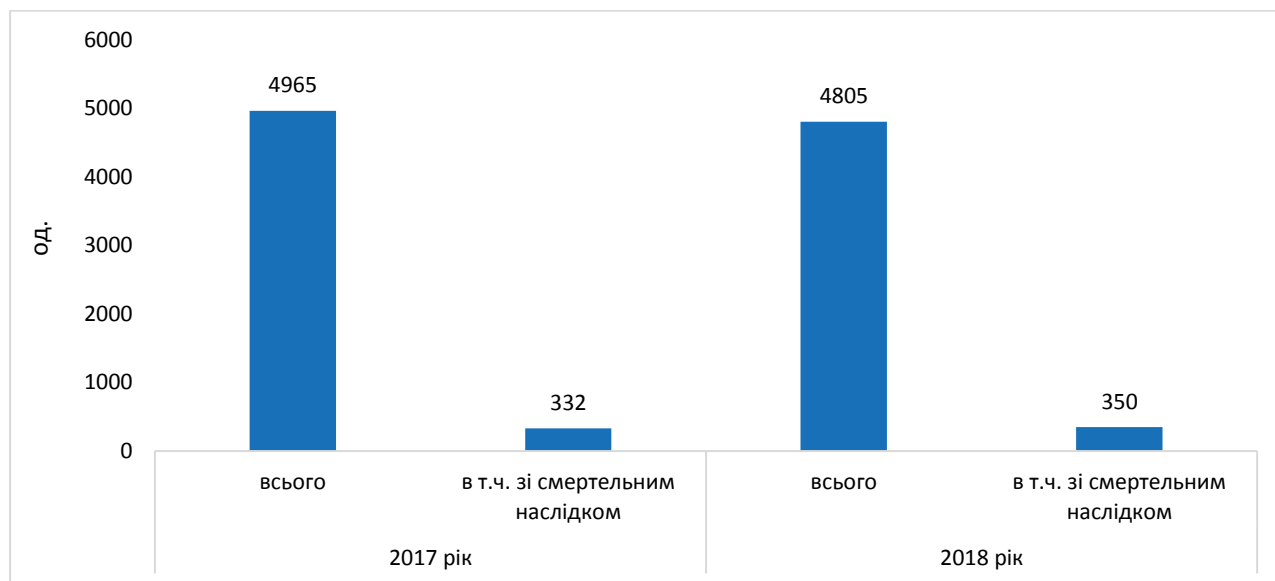

Рис. 10. Кількість страхових нещасних випадків на виробництві відповідно до актів за формою Н-1¹⁴ по регіонах України, 2017–2018 рр., од.

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-9-30І/10 від 11.02.2019 року.

На рис. 10 помітне скорочення кількості страхових нещасних випадків по Україні в 2018 році порівняно з даними 2017 року на 3%, проте кількість страхових випадків зі смертельним наслідком, навпаки, збільшилася на 5,5%.

Динаміку зафіксованих страхових нещасних випадків у регіональному розрізі в 2017 та 2018 рр. представлено в табл. 2.

¹⁴ Форма Н-1 – акт про нещасний випадок, пов'язаний з виробництвом (якщо стався нещасний випадок).
Джерело: ФСС. Види страхових виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням.
Отримано 18 лютого 2019 року з:
<http://www.fse.gov.ua/fse/control/riv/uk/publish/article/86036;jsessionid=BA0769C8BE3AED78A2AF0B8AC812876B>.

Зареєстровані страхові нещасні випадки в регіонах України, 2017–2018 рр., од.

Регіон	2017 рік		2018 рік	
	Усього	У т.ч. зі смертельним наслідком	Усього	У т.ч. зі смертельним наслідком
АР Крим	-	-	-	-
Вінницька область	183	9	205	9
Волинська область	168	11	177	8
Дніпропетровська область	781	33	666	49
Донецька область	673	35	608	30
Житомирська область	125	8	134	12
Закарпатська область	51	6	58	5
Запорізька область	340	17	298	12
Івано-Франківська область	89	11	119	18
Київська область	210	11	194	12
Кіровоградська область	106	8	92	7
Луганська область	95	1	128	3
Львівська область	312	34	339	37
Миколаївська область	84	5	99	8
Одеська область	149	16	152	19
Полтавська область	187	14	170	17
Рівненська область	96	10	102	15
Сумська область	105	8	87	1
Тернопільська область	60	7	76	11
Харківська область	203	19	197	8
Херсонська область	78	3	79	6
Хмельницька область	128	14	112	8
Черкаська область	103	12	111	11
Чернівецька область	31	4	36	5
Чернігівська область	109	7	112	10
м. Київ	499	29	454	29
м. Севастополь	-	-	-	-

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-9-30І/10 від 11.02.2019 року.

Найбільшу кількість страхових випадків у 2018 році зафіксовано в Донецькій та Дніпропетровській областях (близько 610 та 670 випадків відповідно), а найменшу – у Чернівецькій та Закарпатській (36 та 58 випадків відповідно).

Найбільше страхових випадків із смертельним наслідком зафіксовано в Донецькій, Львівській та Дніпропетровській областях – 30, 37 та 49, найменше – у Сумській та Луганській (1 та 3 випадки).

Як видно з табл. 2, для всіх областей характерна тенденція, коли в середньому 5-10% припадає на страхові нещасні випадки зі смертельним наслідком. У 2018 році найбільша питома вага нещасних страхових випадків зі смертельним наслідком від 11 до 15% характерна для Львівської, Одеської, Чернівецької, Тернопільської, Рівненської та Івано-Франківської областей, а найменша – для Сумської та Луганської – 1 та 2% відповідно.

Галуzeвий аналіз нещасних випадків на виробництві представлено в табл. 3.

Таблиця 3

Дані актів щодо кількості потерпілих від нещасних випадків за формою Н-1 за найбільш травмонебезпечними галузями економіки підприємств, де стався нещасний випадок

Галузь	2017 рік		2018 рік	
	Усього	У т.ч. зі смертельним наслідком	Усього	У т.ч. зі смертельним наслідком
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	936	31	878	40
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	487	65	461	60
Охорона здоров'я	308	6	340	12
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	361	52	338	51
Металургійне виробництво, виробництво готових металевих виробів, крім машин і устаткування	295	8	250	19
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	248	23	250	24
Будівництво	238	44	238	46
Виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів	214	11	230	6
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	199	10	210	2
Освіта	213	2	188	7
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	168	9	186	12
Виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції	124	13	136	10
Виробництво машин і устаткування	141	9	118	7
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	121	12	112	7
Виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічна діяльність	103	5	110	5
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	94	6	98	8
Виробництво транспортних засобів	74	2	85	1
Інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин і устаткування	75	3	82	7
Виробництво електричного устаткування	49	1	62	1

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-9-30І/10 від 11.02.2019 року.

Найбільш травмонебезпечною галуззю економіки за кількістю нещасних випадків на підприємстві за результатами 2017–2018 рр. стала добувна промисловість і розроблення кар'єрів (більш ніж 900 випадків за 2 роки в середньому, що в понад 4 рази більше, ніж середній показник за всіма регіонами України (близько 230 випадків)).

Галузь транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності знаходиться на другому місці після добувної промисловості за кількістю нещасних випадків – у середньому більш ніж 470 випадків.

Найменша кількість нещасних випадків характерна для таких галузей, як виробництво електричного устаткування та інші види переробної промисловості, ремонт і монтаж машин і устаткування – середні значення 55 та 78 випадків відповідно за 2017–2018 рр.

Нещасні випадки зі смертельним наслідком мають іншу тенденцію. Найбільшу кількість таких випадків було зафіксовано в галузі транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності – у середньому близько 63 випадків та в сільському, лісовому та рибному господарстві – близько 51,5 випадків.

Найменше нещасних випадків на виробництві із смертельним наслідком мають галузі з виробництва електричного устаткування та транспортних засобів – 1 та 2 випадки відповідно.

3.3. Страхувальники ФСС: поділ за типами та регіонами в 2017–2018 рр.

Згідно з п. 10 ст. 1 ЗУ №2464-VI¹⁵ страхувальниками є роботодавці та інші особи, які відповідно до цього закону зобов'язані сплачувати єдиний внесок. До страхувальників передусім належать фізичні особи – підприємці та фізичні особи, які використовують найману працю, та юридичні особи.

Також ст. 10 ЗУ №2464-VI¹⁵ передбачає добровільну сплату єдиного внеску. Відповідно до п. 1 цієї статті платниками, які мають право на добровільну сплату єдиного внеску, є:

- члени особистого селянського господарства, якщо вони не належать до осіб, які підлягають страхуванню;
- особи, які досягли 16-річного віку та не перебувають у трудових відносинах з роботодавцями та не належать до платників єдиного внеску, у тому числі іноземці та особи без громадянства, які постійно проживають або працюють в Україні, громадяни України, які працюють або постійно проживають за межами України, якщо інше не встановлено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, – на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування.

Аналіз кількості страхувальників за типами в 2017–2018 рр. представлено на рис. 11. Добровільні особи-страхувальники становлять незначну частку серед загальної кількості – 0,001 та 0,0003% у 2017 та 2018 рр. відповідно, або 39 та 9 од.

Загальна кількість страхувальників має тенденцію до зростання – на близько 7%. Структура страхувальників складається з близько 58% фізичних та 42% юридичних осіб.

¹⁵ Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 року №2464-VI. Отримано 10 квітня 2019 року з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17>.

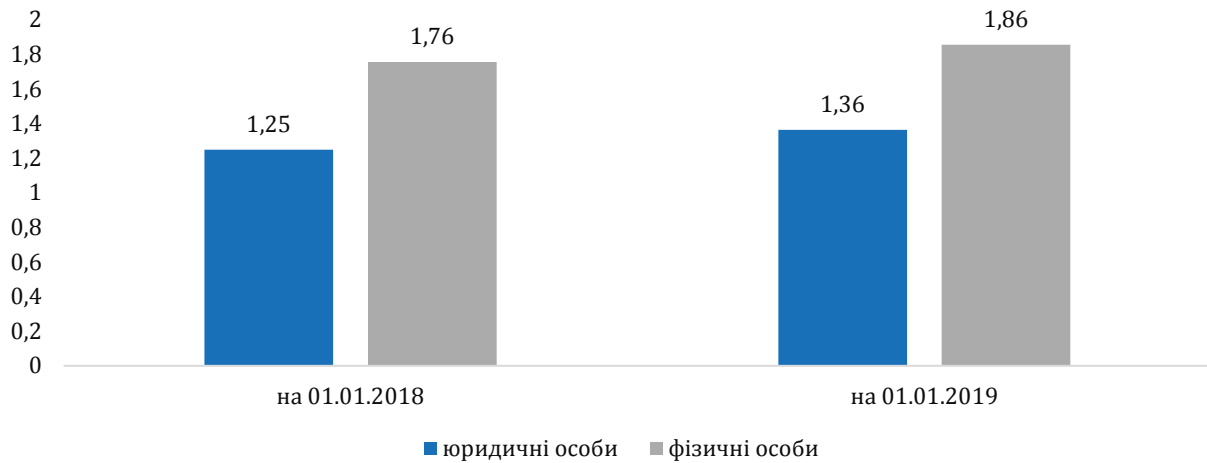

Рис. 11. Кількість страхувальників в Україні, млн од.

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-5-ЗПІ/6 від 07.02.2019 року.

Окрім загальної чисельності страхувальників, проаналізуємо страхувальників у регіональному розрізі (див. рис. 12).

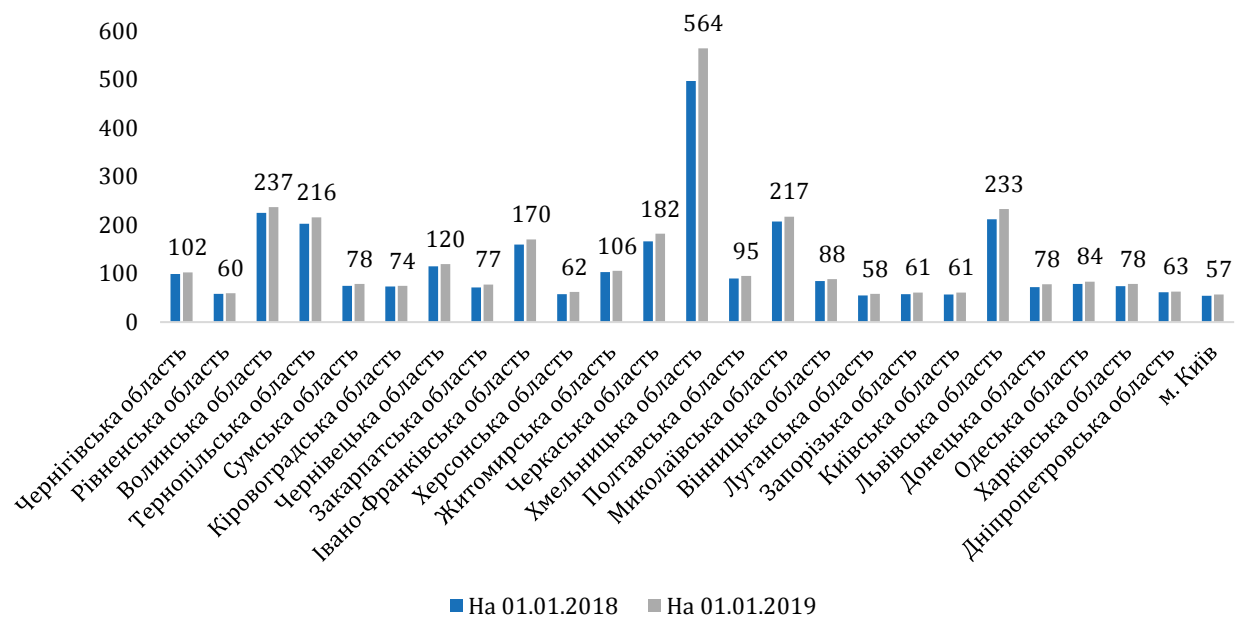

Рис. 12. Регіональний розподіл страхувальників в Україні, тис. од.

Джерело: сформовано автором на основі листа-відповіді на запит на інформацію №01/І-5-ЗПІ/6 від 07.02.2019 року.

З рис. 12 помітно, що основна кількість страхувальників зосереджена у м. Київ, Дніпропетровській, Харківській, Одеській та Донецькій областях – 17,5; 7,4; 7,2; 6,7 та 6,6% відповідно у 2018 році, або від 215 до близько 560 тис. од.

Найменше страхувальників у Чернігівській, Рівненській, Волинській, Тернопільській, Сумській та Кіровоградській областях – менш ніж 2%, або від 56 до 62 тис. од.

Структуру страхувальників за типами утворюють у середньому близько 38% юридичних та 62% фізичних осіб. При цьому структура в більшості областях схожа, винятками є лише Миколаївська (45% – юридичні та 55% – фізичні особи) та Чернівецька (26% – юридичні та 74% – фізичні особи) області.

Детальніше розподіл страхувальників за типами в регіональному розрізі представлено в Додатку 1.

З огляду на те, що адміністративні стягнення у вигляді штрафу є одним з джерел доходів ФСС, то в наступному підрозділі розглянуто їх динаміку.

3.4. Аналіз сум фінансових санкцій, отриманих ФСС

Суми фінансових санкцій застосовуються відповідно до ЗУ №1105-XIV¹⁶ до підприємств, установ, організацій та фізичних осіб – підприємців за порушення встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів ФСС, штрафів за недотримання законодавства про соціальне страхування, а також суми адміністративних штрафів, накладених відповідно до закону на посадових осіб та громадян за такі порушення.

Аналіз штрафних санкцій (рис. 13) свідчить про зменшення як кількості штрафів, так і їхньої загальної суми.

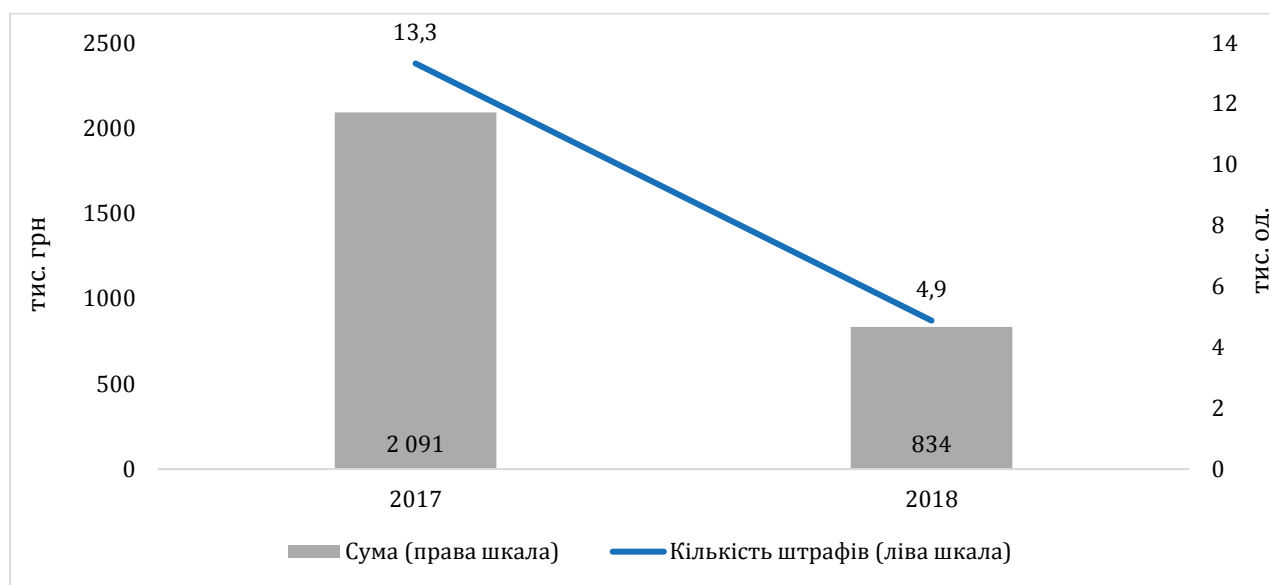

Рис. 13. Сума та кількість адміністративних стягнень у вигляді штрафу, 2017–2018 рр.

Джерело: сформовано автором на основі листів-відповідей на запит на інформацію №01/І-5-ЗПІ/6 від 07.02.2019 року та №01/І-3І-ЗПІ/37 від 11.03.2019 року.

На рис. 13 помітне зменшення загальної суми штрафів на близько 60%, а їх кількості – на 63%, що свідчить про зменшення кількості порушень по Україні і водночас скорочення цієї статті доходів ФСС у 2018 році.

Регіональний розподіл штрафних фінансових санкцій наведено в табл. 4.

¹⁶ Закон України «Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування» від 23.09.1999 року №1105-XIV. Отримано 13 березня 2019 року з: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1105-14>.

Адміністративні стягнення у вигляді штрафів за регіонами України в 2017–2018 рр.

Період Область	За 2017 рік		За 2018 рік	
	Кількість, од.	Сума, тис. грн	Кількість	Сума, тис. грн
Вінницька	651	89,7	130	18,9
Волинська	362	53,2	149	21,9
Дніпропетровська	1333	216,6	217	36,7
Донецька	763	134	463	83,8
Житомирська	484	74,7	73	10,8
Закарпатська	252	36,6	64	9,2
Запорізька	644	114,5	114	22
Івано-Франківська	176	24,9	44	6,4
Київська	455	67,7	90	13,5
Кіровоградська	377	55,1	62	9,3
Луганська	156	28,3	31	5,7
Львівська	205	27,8	80	11,3
Миколаївська	184	29,4	90	14,8
Одеська	1247	179,2	519	72,9
Полтавська	359	64,7	140	27,5
Рівненська	367	54,3	84	13,1
Сумська	283	39,6	48	6,7
Тернопільська	331	55,3	226	48,5
Харківська	1183	256,5	173	43,7
Херсонська	97	13,7	56	7,6
Хмельницька	343	52,6	99	17,9
Черкаська	638	99,6	104	17
Чернівецька	124	20,3	72	12,1
Чернігівська	163	28,6	55	10
м. Київ	2144	363,7	1693	293
Усього по Україні	13321	2090,9	4 876	834,3

Згідно з даними табл. 4 найбільшу суму штрафів у 2018 році сплачено в Одеській, Донецькій областях та м. Київ – близько 73, 84 та 293 тис. грн відповідно. При цьому слід відзначити значне скорочення загальної суми штрафних санкцій у всіх регіонах України у 2018 році порівняно з 2017 роком, що в середньому становить близько 65%.

Найбільше зменшення зафіксоване в Житомирській, Кіровоградській, Сумській, Дніпропетровській, Харківській, Черкаській та Запорізькій областях, де сума штрафних санкцій зменшилася у 2018 році порівняно з аналогічним показником 2017 року на 80-85%. Таке зменшення передусім пов'язане зі значним скороченням кількості порушень встановленого порядку сплати страхових внесків та використання коштів ФСС, але при цьому свідчить про зменшення надходжень до ФСС від цієї доходної статті бюджету.

Найменших змін у надходженнях від штрафних санкцій у 2018 році порівняно з 2017 роком зазнали бюджети ФСС таких регіонів, як м. Київ (зменшення на 20%) та Тернопільська область (зменшення на 12%).

Також слід зазначити, що Луганська, Івано-Франківська та Сумська області мають найменші суми стягнених штрафів – від близько 6-7 тис. грн, але при цьому зменшення тут становить близько 75-85%.

Щодо кількості винесених постанов про накладення адміністративного стягнення у вигляді штрафу, то спостерігається пряма залежність між кількістю постанов та стягненими сумами, тобто найбільша кількість постанов була характерна для Донецької, Одеської областей та м. Київ, тоді як найменша – для Луганської, Івано-Франківської та Сумської.

У 2017 році (див. табл. 4) найбільші штрафні санкції були накладені в Одеській, Дніпропетровській, Харківській областях та м. Київ – майже 180, 217, 256 та 364 тис. грн відповідно. У Харківській та Дніпропетровській областях показник зменшився на близько 80%. При цьому найменші обсяги було зафіксовано в Херсонській, Чернівецькій та Івано-Франківській областях – близько 14, 20 та 25 тис. грн.

Отже, загалом за 2018 рік спостерігається загальне зменшення надходжень до ФСС за статтею фінансових санкцій.

ВИСНОВКИ

У публікації досліджено доцільність реорганізації шляхом злиття Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України та Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності у Фонд соціального страхування України. ФСС було створено 01.01.2015 року відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці» від 28.12.2014 року №77-VIII.

Проаналізовано рівень доходності ФСС у 2017–2018 рр., який має тенденцію до зростання. Фактично його доходи збільшилися майже на 3 млрд грн, або 17%. При цьому спостерігається недовиконання плану доходів (у 2017 році рівень виконання становив 98%, у 2018 році – 95%)

Загалом помітна тенденція відносно сталих обсягів доходу ФСС до злиття, тобто порівняння сумарних доходів ФСС з ТВП та ФСС з НВВПЗ до злиття та доходів ФСС після злиття не показує значних коливань. Рівень відхилення за розглянутий період у середньому становить близько 6,5% в бік збільшення або зменшення. Винятком став лише 2018 рік, для якого характерне зростання на 17% порівняно з аналогічним показником 2017 року.

У 2017–2018 рр., коли ФСС уже було реорганізовано, спостерігається невиконання плану надходжень ЄСВ – його виконано на 98,5 та 96% відповідно. Фактично надходження ЄСВ збільшилися на 2,9 млрд грн.

Окрім того, до злиття фондів щорічний середній рівень зміни надходжень ЄСВ становив близько 5% у бік збільшення або зменшення, тобто були характерні незначні коливання надходжень. При цьому найменший темп приросту був характерний для 2016 року – близько 2%. Після злиття фондів у 2017 та 2018 рр. темп приросту порівняно з показником попереднього року становив 11 та 17% відповідно.

Щодо абсолютного збільшення, то за 2013–2015 рр. воно становило близько 800-950 млн грн, а в 2016 році було зафіксовано його найменше значення – 350 млн грн. У 2017 та 2018 рр. збільшення становило близько 1,7 та 3 млрд грн відповідно.

Щодо видаткової частини, то спостерігається значний рівень зростання видатків у 2018 році порівняно з показником 2017 року – на 4 млрд грн з темпом приросту майже 23%. Також спостерігається тенденція збільшення видатків після злиття фондів. При цьому в 2014 та 2015 рр. видаткова частина зменшилася на 2,8 та 1,1 млрд грн відповідно порівняно з показниками попередніх років, у 2016 році видатки збільшилися на 0,3 млрд грн, у 2017 році – на 3,2 млрд грн, у 2018 році – на 4 млрд грн.

Виявлено тенденцію до значного зростання адміністративних видатків після злиття фондів порівняно з аналогічними значеннями до його реформування – у 2017 році порівняно зі значенням 2016 року – на 400 млн грн, а у 2018 році порівняно зі значенням 2016 року – на 290 млн грн. Тобто кінцеву мету фінансово-економічного обґрунтування ЗУ №77-VIII (скорочення адміністративних видатків фондів на 600 млн грн) досягнуто не було.

Навпаки, управлінсько-господарські видатки зросли порівняно з показниками до злиття фондів, а саме 2016 роком, на 45 та 33% у 2017 та 2018 рр. відповідно.

Окрім бюджету, проаналізовано основні показники діяльності ФСС за напрямками:

- *аналіз професійних захворювань у галузевому та регіональному розрізах.* Виявлено, що в 2018 році їхня кількість знизилася на 2,4% (або 43 випадки) порівняно з аналогічним показником 2017 року, що є позитивною тенденцією. Найбільше актів професійних захворювань складено в Дніпропетровській (у середньому 39% за 2017–2018 рр.), Львівській (у середньому 24,5%) та Донецькій (у середньому 16,6%) областях;
- *аналіз страхових нещасних випадків.* Виявлено скорочення страхових нещасних випадків на виробництві по Україні у 2018 році порівняно з даними 2017 року на 3%. Кількість страхових випадів зі смертельним наслідком, навпаки, збільшилася на 5,5%. Найбільша кількість страхових випадів у 2018 році зафіксована в Донецькій та Дніпропетровській областях (близько 610 та 670 випадків відповідно), а найменша – у Чернівецькій та Закарпатській (36 та 58 випадків відповідно);
- *аналіз страхувальників ФСС.* Виявлено тенденцію до зростання загальної кількості страхувальників – на близько 7%. Структуру страхувальників складають близько 58% фізичних та 42% юридичних осіб. Основна кількість страхувальників зосереджена в м. Київ, Дніпропетровській, Харківській, Одеській та Донецькій областях – близько 17,5; 7,4; 7,2; 6,7 та 6,6% відповідно у 2018 році, або від 215 до близько 560 тис. од.
- *аналіз сум фінансових санкцій, отриманих ФСС.* Спостерігається зменшення загальної суми штрафів – на близько 60% та їх кількості – на 63%, що свідчить про зменшення кількості порушень по Україні. З іншого боку, зменшується і відповідна стаття доходів ФСС у 2018 році. Найбільшу суму штрафів у 2018 році було сплачено в Одеській, Донецькій областях та м. Київ – близько 73, 84 та 293 тис. грн відповідно. При цьому слід відзначити значне скорочення загальної суми штрафних санкцій у всіх регіонах України у 2018 році порівняно з 2017 роком, що в середньому становить близько 65%.

Кількість страхувальників ФСС за регіонами України, од.

Період	На 01.01.2018			На 01.01.2019		
	Юридичні особи	Фізичні особи	Добровільні особи	Юридичні особи	Фізичні особи	Добровільні особи
Вінницька	31 394	67 849	0	33585	68763	1
Волинська	20 557	37 497	1	21793	37733	1
Дніпропетровська	93 742	131 289	8	98521	138456	2
Донецька	83 856	118 887	8	91469	124181	0
Житомирська	27 730	46 757	0	29842	48566	0
Закарпатська	23 354	49 706	0	24282	50079	0
Запорізька	45 897	69 056	1	49486	70218	1
Івано-Франківська	26 072	45 114	1	27396	49798	0
Київська	65 358	94 702	0	70190	100081	0
Кіровоградська	23 218	34 603	4	25108	36874	0
Луганська	35 679	67 622	2	36645	68872	0
Львівська	66 713	99 908	0	72951	109037	0
Миколаївська	38 939	51 119	2	43290	52103	0
Одеська	78 572	128 463	4	83187	134139	0
Полтавська	33 546	50 942	0	35473	52923	0
Рівненська	20 812	33 877	0	22471	35441	0
Сумська	21 704	35 869	0	23071	37502	1
Тернопільська	21 485	35 175	0	23476	37067	0
Харківська	73 701	138 342	5	82169	150715	3
Херсонська	28 438	43 513	2	30811	46882	0
Хмельницька	26 330	52 360	0	28187	55328	0
Черкаська	28 093	46 165	0	29222	49262	0
Чернівецька	16 002	45 228	0	16470	46500	0
Чернігівська	20238	34 102	0	21274	35448	0
м. Київ	297474	198 992	1	344273	219435	0
Усього по Україні	1 248 904	1 757 137	39	1 364 642	1 855 403	9

вул. Лютеранська, 28а, офіс 1
тел. +38 044 290 47 37
01024, Київ, Україна
info@feao.org.ua
www.feao.org.ua
www.facebook.com/feao.vru/

© Офіс з фінансового та економічного аналізу у Верховній Раді України, 2019
Передрук цього матеріалу авторизований. Дозвіл на використання або передрук
тексту необхідно отримати напряму від власників прав.